

TİGİN

ISSN: 3023-5391

Analytical Social Sciences Journal Analitik Sosyal Bilimler Dergisi

1 (2) 2023

<http://dx.doi.org/10.46868/2023>

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi |Received:12.11.2023

Kabul tarihi |Accepted: 10.12. 2023

Yayın tarihi |Published:15.12.2023

Metin Konak

<https://orcid.org/0000-0003-2051-7157>

Principal, Pembeviran Primary School, Turkey, metinkonak90@gmail.com

Yahya Kurnaz

<https://orcid.org/0009-0003-3625-0861>

Principal, Fevzi Çakmak Secondary School, Turkey, yahyakurnaz@hotmail.com

Ercan Uludağ

<https://orcid.org/0009-0008-2635-142X>

Principal, Arif Biçen Primary School, Turkey, uludagercan@gmail.com

Özlem Kutlu

<https://orcid.org/0000-0001-8752-6811>

Principal, Keklik Primary School, Turkey, ozlem4147@gmail.com

Fatih Burut

<https://orcid.org/0009-0002-5427-4376>

Assistant Principal, Dibektaş İmam Hatip Secondary School, Turkey, fthbrt211658@gmail.com

Feyzi Demirpolat

<https://orcid.org/0009-0003-8916-3278>

Principal, Borsa Kız İmam Hatip High School, Turkey, 21fezyi33gmail.com

Tansu Tuncer Oçak

<https://orcid.org/0009-0003-6929-6364>

Assistant Principal, Şehit Abdullah Tayyip Olçok Primary School, Turkey, Tns.tncr@gmail.com

Afet Yügrük

<https://orcid.org/0009-0006-4138-8533>

Principal, Şehit Abdullah Tayyip Olçok Primary school, Turkey, afetmut@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Konak, M., Kurnaz, Y., Uludağ, E., Kutlu, Ö., Barut, F., Demirpolat, F., Tuncer, Oçak, T. ve Yügrük, A., (2024). Demokratik Eğitim Uygulamaları. *Tigin Analitik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 242-257.

Demokratik Eğitim Uygulamaları

Öz

Demokratik eğitim, demokrasinin ilke ve kurallarının, insan hak ve özgürlüklerinin eğitim ve öğretim programlarında açık ya da örtük hedeflere dönüştürülüp, öğrenme yaşantıları yoluyla bireylere uygulamalı olarak kazandırıldığı eğitimidir. Demokratik eğitimin hedefi; bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir. Bu nitelikler ancak bireylere fırsat eşitliği sağlayan öğrenci merkezli,

paylaşmaya, yardımlaşmaya, etkin katılıma olanak veren ve öğrenci farklılıklarını karşılayarak birlikte öğrenmeye olanak sağlayan bir eğitim ve öğretim süreci sayesinde kazandırılabilir. Günümüz eğitim sistemlerine genel çerçeveden bakıldığında tek tip insan yetiştiren eğitim anlayışına dayalı geleneksel yapıyı, modern, çok yönlü insan yetiştirmeyi amaçlayan demokratik yapıya doğru kaydırma çabaları hızla sürmektedir. Bu çalışma; bireysel farklılıklarının bilincinde olarak öğrencileri doğru ve çağdaş bilgi ile donatan, onların derse ilgilerini ve motivasyonlarını sağlayan, onların yeteneklerini keşfeden, onlara özgüven bilinci veren, onları hoşgörü ve eşitlikle disipline eden Türk eğitim Sistemi'nde ve gelişmiş ülkelerde demokratik eğitim modelini ana hatlarıyla incelemektir. Çalışma demokratik eğitimde ideal bir eğitimci kültürü, objektif, demokratik tavır sahibi, söz ve davranış bütünlüğü olan bir kişi profiline eğitim açısından katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik Eğitim, Öğrenci, Demokratik Okul

Democratic Education Practices

Abstract

Democratic education is education in which the principles and rules of democracy, human rights and freedoms are transformed into explicit or implicit objectives in education and training programmes and are practically acquired by individuals through learning experiences. The goal of democratic education is to raise citizens who are independent, questioning and analysing in their view of the world, and yet who have a deep knowledge of the rules and practices of democracy. These qualities can only be gained through a student-centred education and training process that provides equal opportunities for individuals, enables sharing, cooperation, active participation and enables learning together by meeting student differences. When we look at today's education systems from a general framework, efforts to shift the traditional structure based on the understanding of education that raises a single type of person towards a democratic structure aiming to raise modern, versatile people are continuing rapidly. This study aims to examine the democratic education model in the Turkish education system and in developed countries, which equips students with accurate and contemporary knowledge with the awareness of their individual differences, ensures their interest and motivation, discovers their talents, gives them self-confidence, disciplines them with tolerance and equality. The study aims to contribute to the profile of an ideal educator culture in democratic education, an objective, democratic attitude, a person with integrity of speech and behaviour in terms of education.

Keywords: Democratic Education, Student, Democratic School

Giriş

İnsanlığın bulabildiği en son yönetim biçimi olan demokrasi, öncelikle bir insan grubunun sosyal içerikli bir buluş, değerler ve kurallar bütünlüğü olan (Yılman 1992, s. 18) bir kavramdır. Demokrasi sadece bir hükümet biçimi değil, aynı zamanda bir yaşam felsefesi ve yaşayış biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bir yaşam biçimi olan demokrasinin ancak eğitimle kazanılabileceği açıktır. Çünkü demokratik yaşayış, demokratik eğitim yoluyla (Ertürk 1981, s.183) öğrenilebilir. Eğitimin amacı, çocuğun kendine özgü olan yaratıcı etkinin bulunduğu

doğasının büyümesi için gerekli zemin ve özgürlüğün sağlanması olmalıdır (Chomsky 2007, s.173). Bu da demokrasinin eğitimle öğrenilebileceği anlamına gelmektedir. Demokrasinin en önemli göstergesi, kurumların yapmaya çalıştıkları gibi, sorumlu ve kamu iyiliği için kaygılanan yurttaşlar oluşturma çabası olarak değerlendirilmektedir (Touraine 2004, s.215). Demokrasinin öğrenileceği en önemli mekânlar okullardır. Demokrasi her ne kadar öğrenilebilecek bir yaşam tarzı ise de, salt öğrenme ile kazanılması güç olan bir değerler sistemidir. Bu da sadece okullarda demokrasi ve insan haklarına ilişkin dersler koymak suretiyle olabilecek bir şey değildir. Çünkü okullara demokrasi ile ilgili derslerin konması, belli bir yere kadar anlam ifade etmektedir (Cafıoğlu, 1997, s.595). Okullarda demokratik değer ve davranışların bir ders konusu yapılarak yetismekte olan bireylere demokratik kültürün kazandırılmayacağı söylenebilir (Kuzgun 2000, s.15). Toplumda eksikliği hissedilen herhangi bir davranışı için, hemen okullara bir ders konulmasının çare olacağını düşünmenin artık doğru bir düşünce olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim ahlak eğitimi için öğretim programına bu adı taşıyan bir dersin konmuş olması da insanımızın birbirine saygılı bireyler olarak yetismeleri için yeterli olamamıştır (Kuzgun 2000, s.15). Okul, öğrencinin demokratik yaşamı yaşayarak öğrendiği ortamlar haline getirilerek, demokratik kültürün örneği olabilir. Okulların artık “demokratik okul” olması beklenmekte ve bunun için de okulda bireyler, kendi başına öğrenmeye, iletişime girmeye, yanlış yapmaya, yanlışını düzeltmeye, bağlanmaya ve sevmeye bırakılmıştır (Harrison 2003, s.82).

Demokratik eğitimde geleneklere saygılı, ama onun esiri olmadan eleştirebilen, daha iyilerini geliştirmeyi düşünebilen kişiler yetiştirilir (Karasar 1985, s.100). Demokratik eğitim, yetismekte olan bireylere demokratik kültürün değerlerini kazandırmaya uygun bir yaklaşım gerektirir. Demokratik bir okulda olgulara büyük değer verilir; insanlar kurallardan önemli kabul edilen bu ortamlarda korkunun yerini güven almıştır. Demokratik hayatın bir yaşam biçimi haline gelebilmesi, okulla toplumun birbiri ile ilişkili kılınması ile mümkün olabilir. Bunun olabilmesi de okulların demokratik bir yapıya kavuşmasını zorunlu kılar. Demokratik bir okul oluşturma, sosyal yaşamın okula taşınması ve okulun toplumun, toplumun da okula ait olmasıyla mümkün gözükmektedir. Çağdaş okul, açık sistem özelliği taşımak zorunda olduğundan okulun toplumu etkilemesi ve toplumun okuldan etkilenmesi söz konusudur. İnsanı önceleyen demokratik toplumun demokratik eğitim de öğrenci merkezlik esastır. Böylesi bir eğitim sisteminde yetişen bireyler, demokratik kültürü bir yaşam biçimi haline getirmişlerdir. Böyle bir kültürle donanık hale gelen insanın temel özelliklerinden bazıları şunlardır (Vatansever Bayraktar, 2015).

- Başkalarının fikirlerine saygı gösterir.
- Grup halinde çalışmada ehliyetlidir.

- Hoşgörülüdür.
- Geçimlidir.
- Görevinin bilincindedir.

Görüldüğü gibi demokratik bir kültürün oluşması için eğitimin demokrasi kültürünü yaşatın bir süreç olması şart görünmektedir. Bu da ancak okul denilen örgütlenmiş sistemlerde olabilir. Yaşam haline gelmesi, tek tek sınıflarda böyle bir kültürün ortaya çıkmasına bağlıdır. Sınıflarda demokratik eğitiminin yaşam biçimi haline gelmesi, demokrasinin toplumda bir yaşam biçimi haline gelmesinin temel koşuludur.

1.Demokratik Eğitim

Demokratik eğitime gelince demokratik bir toplum olmanın temel koşulu, demokratik bir eğitimidir (Edwards, 2008). Demokratik bir eğitimin en önemli işlevi, insan zihninde köklü demokrasi düşüncesini geliştirerek, demokrasiyi insanın doğal bir davranış ve düşünce biçimi haline getirmektir. Demokratik bir eğitim, insanların sınıf, ırk, cinsiyet, düşünce farklılığına göre değil, bireysel kavrama gücüne dayalı olarak düzenlenen eğitimidir (Gökçe, 2005). Cumhuriyetin kurulması ülkemizin demokratik bir yapıya kavuşmasında dönüm noktasıdır. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen sürede demokrasi eğitiminin teorik ve uygulama boyutunda daha etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için çaba harcanmaktadır. Bu uğraşın ana hedefi demokratik bir toplum düzeninin oluşturulmasıdır. Demokratik bir düzende insanlar fiziki, sosyal, kültürel çevrelerini algılama boyutunda en azından “uygulama düzeyinde” demokrat olabilmelidirler. Eğer değilse o toplumun demokratik bir rejime sahip olması, olsa da sürdürebilmesi mümkün değildir. Çünkü böyle bir demokrasi anlayışı demokrasi ilkeleri sözlü, yazılı ve hukuki metinlerle belirtilmiş olmasına rağmen, adı “demokrasi” olan bir rejimi meydana getirir. Demokrasiyi bir yönetim biçimi olmanın ötesinde bir yaşam şekli olarak gören ülkemizde benimseyeceğimiz demokrasi anlayışı bu olmamalıdır. Benimsediğimiz demokrasi anlayışında bireylerin zihninde köklü bir demokrasi düşüncesinin yerleşmesi ve demokrasiyi doğal bir davranış ve düşünce biçimi olarak görmeleri hedeflenmelidir (Hotaman, 2010, s.31). Bireylerde bu anlayışı yerleştirecek eğitim düzeni ise demokratik eğitimidir.

Demokratik eğitim; amacı, programları ve yöntemleri demokrasinin ilke ve kurallarına göre belirlenen, öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde öğrencinin bir birey olarak değerine ve bütünlüğüne inanan, birlikte çalışmaya, karşılıklı hoşgörü ve saygıya önem veren eğitimidir (TDK, 2007). Demokratik eğitim; insan haklarına saygılı, öğrenciler ve diğer çalışanlar arasında eşitlik ilkelerine dayalı; öğrencilerin günlük aktivitelerini planlama ve demokratik karar alma özgürlüklerini onlara tanıyacak şekilde düzenlenmiş geniş bir öğrenme zihniyeti üzerine kurulu eğitsel bir yaklaşım olarak ifade

edilmektedir. Demokratik eğitim ortamında bireyler sadece siyasal açıdan değil, yaşamın bütün alanlarında özgür düşünme olanağına sahiptir. Bu olanak çerçevesinde her türlü ders dışı ve içi faaliyetlerin tasarlanması ve düzenlenmesi demokratik ilkelere uygun olarak yapılandırılır. Bu sayede bireylere demokratik düşünme alışkanlığı kazandırılır ve bu beceri sayesinde bireylerin temel ilgi ve becerilerinin gelişimi sağlanır. Özgür düşünme ve karar alma ortamı sayesinde bireyler, yeteneklerini ve becerilerini rahat bir şekilde ortaya koyabilecekleri girişimci bir ruh ve özgüven kazanır (Bakır, 2007, s.34). Demokratik eğitimin demokrasinin özüne ve ruhuna uygun bir eğitim felsefesi ve programına sahip olması gerekir. Diğer taraftan böyle bir eğitimi alan kişilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ile kültürel bağlarından kaynaklanabilecek uyum sorunlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Bu durum demokratik eğitimin önündeki engeller arasındadır.

“Bir topluma ait değerler, alışkanlıklar, inanç ve anlayışlar ile toplumsal davranış biçimleri yani günlük yaşamı etkileyen kültürel yapı eğitimin niteliğini, ufkunu ve sınırlarını da belirlemektedir”. “Kapalı bir toplum yapısı içerisinde yetişen bireylerin demokrasi kültüründen yeterli düzeyde yararlanması oldukça güç olmaktadır” (Doğan, 2004, s.178). Bu nedenle demokrasi kültürüne sahip olmayan toplumlarda eğitimin gücü sınırlıdır. Ancak toplumda istenilen nitelikte demokratikleşmenin sağlanmaması eğitimi demokratikleştirme mücadelesinin önünde de engel teşkil etmemelidir. Eğitim kurumlarının her kademesindeki anti demokratik yapının ortadan kaldırılması için verilen mücadeleden vazgeçilmemelidir. Ciddi anlamda demokrasi ve özgürlükten söz edebilmek için anti demokratik uygulamaların ortadan kaldırılması gerekir. Özgür ve kendi akıllarını kullanan bireylerin yetiştirilmesi eğitimin demokratikleşmesi ile mümkündür (Chomsky, 2007, s.44). Eğitimde demokratikleşme toplumun demokratikleşmesinin bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Eğitimin demokratikleşmesi; eğitim hakkından yararlanmanın demokratikleşmesi, eğitimin içeriğinin demokratikleşmesi, yani programların ve ders kitaplarının çağdaş ve bilimsel bir niteliğe kavuşturulması ve eğitimin yönetiminin ve denetiminin demokratikleştirilmesi ile sağlanır. Eğitim basamağındaki okulun ve kuruluşun yönetim biçimi, eğitim işgörenlerinin ve eğitilenlerin yönetime etkin katılımını sağlayarak demokratikleştirilir. Eğitimde demokratikleşmenin sağlanabilmesi için ilköğretim eğitiminden geçmemiş her yurttaşın bu eğitimden yararlanması sağlanmalı ve ortaöğretim ve yükseköğretim olanaklarının hızla yaygınlaştırılması gerekir. Ayrıca okulun amaç, yapı ve işlevlerinin ürünü olarak öğrettikleri; insanın öğrenme, düşünme ve davranma özgürlüklerini en az düzeyde sınırlamalıdır. Bunun için eğitim programlarının insan zihninde tortu bırakan öğrenmelerden çok, yeni öğrenmelere, düşünmeye ve bağımsız davranmaya imkân veren öğrenmeleri içermesi gerekmektedir (Bilgen, 1994, s.27). Eğitimde demokratikleşme uğraşı eğitim kurumlarını

hantal, kalın duvarlı ve çevreye kapalı sistemler olmaktan çıkararak; esnek, duyarlı ve açık sistemler haline dönüştürülmesini sağlar (Uluğ, 1997, s.54).

Demokratik toplum düzeninde tüm vatandaşların eğitim hakkından ayırım yapılmaksızın doğrudan yararlanması demokratik eğitimin gereklerinden biridir. Eğitim hakkı demokratik nitelikteki politik sistemin temel koşullarındadır. Anayasa, kanun ve tüzüklerle bu hakkın güvence altına alınması gerekli ama yeterli değildir. Eğitim hakkından yararlanmanın eğitimin her derecesindeki her bireye tanınması gerekir. Demokratik eğitimin temel bileşenlerinden biri de eğitim yaşamında eşitliğin sağlanmasıdır. Eğitimde eşitlik kavramı fırsat ve imkân eşitliğinden oluşur. Eğitim hakkının kullanılması için eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin gerçekleştirilmesi zorunludur. Eğitimde fırsat eşitliği herkese gerekli eğitimi görebilmesi için devlet tarafından uygun eğitim ve koşulların hazırlanmasıdır. Verilen eğitimin, bireyin yeteneklerini elverdiği yere kadar çıkarabilmesini ve potansiyel gücünü en üst düzeyde üretime dönüştürecek şekilde yapılandırılması gerekir. İmkân eşitliği ise bireye ulaştırılan eğitimde hiçbir kişiye ayrıcalık gösterilmeden denk eğitim verilmesidir (Bilgen, 1994, s.11). Ancak günümüzde modern toplumların sınıflı yapısından kaynaklanan eşitsizliklerin tümüyle ortadan kalkmamış olması, herkese eğitim verilmesine rağmen eğitimde fırsat ve imkân eşitliği düşüncesinin toplumsal gerçeklik karşısında bazı engellerle karşılaşmakta olduğunu göstermektedir. Kamu kaynaklarının sınırlılığı, kaynak dağıtımında yöreler arası dengesizlikler, ailenin çocuğun eğitimine ayıracağı kaynakların yetersizliği, kız çocukların eğitimine karşı olan kimi toplumsal değerler, hızla artan nüfus ve eğitim istemi, yerleşim yerinden kaynaklanan sınırlılıklar, hızlı göç ve işsizlik gibi durumlar eğitim eşitliğinin sağlanmasında engel teşkil etmektedir (Uluğ, 1997, s.53). Toplumsal eşitsizlikleri giderebilecek bir gelişme olarak değerlendirilen demokratik eğitimin hedeflerini yerine getirebilmesi için, bireyi içinde bulunduğu bu eşitsizliklerden koruyarak herkese eğitim hakkının ve yeterli eğitim olanağının verilmesi gerekmektedir.

Bir siyasal sistem olarak demokrasi, varlığını korumak ve devam ettirebilmek için değerlerini topluma kazandırma amacı taşır. Demokratik değerler, demokrasinin yaşama, insanlığa, olaylara ve genel olarak tüm varlıklara bakış açısını yansıtan yönünü ifade eder (Yeşil ve Aydın, 2007, s.70). Demokratik değerler, literatürde yer alma sıklığına göre eşitlik, yaşama saygı, özgürlük, adalet, dürüstlük, iyiyi arayış, iş birliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul etme, güvenlik, barış, gelişim, mükemmellik ve etkililik olarak belirtilmektedir. Demokratik bir toplumun ve kurumların yaratıcısı olan demokratik eğitim, bu demokratik değerleri taşıyan ve aynı zamanda bireylere aşıl原因 bir eğitim dizgesidir. Demokratik eğitim ile bireylerin demokratik değerleri özümsemesi amaçlanmaktadır. Demokratik değerler bireylere doğuştan kalıtsal olarak gelmeyip yaşanılarak kazanılır. Bu

değerler, bireylerin düşüncelerine yerleşip, kişiliğine, bakış açısına ve davranışlarına yön vermelidir. Bireylerin bu değerlerin farkına varması, benimsemesi, yeni değerler üretebilmesi ve davranışlarıyla da gösterebilmesi için demokratik değer ve davranışların ilk olarak ailede daha sonra da eğitim kurumlarında bireylere yaşatılarak kazandırılması gerekmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007, s.71).

2. Demokratik Eğitimde Metodun Yeri

Demokratik eğitimin yönlendirici, rehberlik edici, geliştirici, hayata hazırlayıcı özelliklerini eğitime gelişi güzel katamayız. Bütün bu özellikler metot ya da metotlar işbirliği ile öğrenciye kazandırılır. Metotsuz hiçbir eğitim başarıya ulaşamaz. Sanayileşme ve demokratikleşme hareketleri sırasında eğitim amaçları değiştikçe, eğitim programlarında, metotlarında ve sistemlerinde de değişiklikler yapmak gereği doğmuştur. Öğretmenin seçeceği öğretim metotları, çeşitli teknikler ve hatta değerlendirme biçimleri birbirleriyle uyum ve ahenk içinde olmalarıdır. Bazı eğitim metotları, amaçlarına ulaşmada, diğerlerinden daha uygun ve verimli yollara, stratejilere sahip olabilir. “Bilgi vermeye dayanan derslerde genellikle öğretmen sunuşunun ağırlıklı olduğu bir metot izlenirken, bu metotta dersin akışını güzelleştirecek, sınıfın dikkatini canlı tutacak soru-cevap ve örnek verme teknikleri ile düz anlatımın sıkıcılığı giderilir. Hazır sistemli bilgiler verme yerine, öğrencilerin araştırıp bulmaları veya ham bilgileri işleyerek daha sistemli bilgiler oluşturmaları isteniyorsa, o zaman öğrenci merkezli öğretim stratejileri izlemek gerekir” (Ergün, 1997).

Demokratik Eğitim Felsefesi öğrenci merkezli, aktif öğrenme metotlarını izleyen eğitim felsefelerinin içinde yer almaktadır. “Öğretim metot ve teknikleri, öğretim stratejilerinin yapı taşlarıdır. Bazı eğitimciler, öğretim metodunun bir "öğretim tekniği" olduğunu savunurlarken, bazıları da tekniği, daha geniş olan metodun içindeki bazı küçük işleri yapma yolu olarak anlarlar. Yani, bir metodun içinde çeşitli teknikler kullanılabilir. Bütün derslerde tek bir metot veya teknik kullanan öğretmen çok başarılı olamaz. Gerçi öğretmenin genel bir plânı, bir stratejisi olacaktır; ama eğer işler plânlandığı gibi gitmiyorsa, hemen plânı gözden geçirip gerekli hedef düzeltme, metot veya teknik değiştirme işlerini yapabilmelidir. Demokratik eğitimde öğretmenin, kendisini merkezden çıkarıp yönlendirici konumuna çekerek oluşturduğu öğretim stratejisine, "keşfetme yoluyla öğretim yaklaşımı" denmektedir. Burada öğretmenin görevi, sorulan soru ve verilen örneklerle öğrencileri öğrenmeye hazır hale getirerek öğrencilerin konuyu analiz ve sentez yoluyla geliştirmelerini ve pekiştiricilerle öğrencilerin konu hedeflerine ulaşmalarını, böylece de öğrenci merkezli demokratik bir eğitim görmelerini sağlamaktır. Dewey’ in deyişiyle ”eğitim işinde eğitimcinin özgünlüğü, öğrenciye yanıt buldurmak ve onun etkinlik sürecine yön verecek bir çevre oluşturmaktır.” “Demokratik Eğitim aktif öğrenme modelini uyguladığı ve öğrenciyi araştırma ve incelemeye teşvik ettiği için

problem çözme metodunu da zaman zaman uygular. Bu, öğrencileri bilimsel araştırma yöntemlerine alıştırmaya yaklaşımıdır. Öğrenci, çevredeki problemleri algılar, tanımlar, verileri toplar, geçici çözüm yolları geliştirir ve bunların mümkün olup olmadığını test eder. Bu şekilde yetişen öğrenciler, gelecekte karşılaşacakları problemleri de bilimsel zihniyet ve metotlarla çözmeyi öğrenmiş olurlar. Yalnız, bu stratejiyi uygulayan öğretmenler hem metot hem de araç-gereç yönünden öğrencilere yardım etmelidirler. Bu stratejide örnek olay, laboratuvar, problem çözme gibi metotlar kullanılabilir” (Vatansever Bayraktar, 2015). Demokratik Eğitim Felsefesinde öncelikle, öğrenmedeki bireysel farklılıklar en aza indirilmeli, daha sonra öğrenciye gerekli ipuçları verilerek, derse katılımı sağlanmalı, gerekli pekiştirmeler yapıp sağlıklı geri bildirimlerle eksikler tamamlanıp mükemmel bir öğretim yapılmaya çalışılmalıdır. Bu stratejide, öğrencinin akademik benliğinin ve okula karşı olumlu tutumunun oluşabilmesi için, hemen bütün öğretim metot ve teknikleri kullanılır. Eğitimde demokratik yöntemlerin seçimini etkileyen faktörler de vardır. Onları kısaca şöyle sıralayabiliriz.

Dersin konusu: Ders konuları, çoğu kez öğretim metodunun en bilinen belirleyicisidir. ”Öğrencinin ders konusu, yetişkinlerin kitaplarında, sanat eserlerinde görülen formüleleştirilmiş, billurlaşmış ve sistemleştirilmiş konularıyla aynı değildir, olamaz da, söz konusu olan, öğretilmekte olanın eğitimcinin ve yeni başlayanın etkinliklere girmesidir.” Fizik-Kimya derslerindeki bazı konular doğrudan laboratuvar çalışması gerektirebilir. Edebiyat dersinde bazı edebi eserlerin okunup ev ödevi şeklinde hazırlanması veya bazen eski metinlerin okunup açıklanması gereklidir. Konu, hangi metotla en iyi şekilde öğretilbilecekse, o metot kullanılmalıdır (Vatansever Bayraktar, 2015).

Öğrencilerin Özellikleri: Öğrencilerin yaş, cinsiyet, yetenek ve ilgileri, ailelerin sosyoekonomik ve kültürel özellikleri, öğrencilerin içinde yetiştikleri çevre metot seçiminde etkili olabilir. ”Öğrenciyi dersle etkileşimi yönünden tanımak öğretmenin görevidir. Öğretmen, dersin içeriğine bağlanmadan çok, öğrencilerin dersten beklentileri ve dersle yetenekleri arasındaki uygunluğu da gözlemlemelidir. Etkin bir eğitim-öğretime girebilmek için eğitimcinin tutum ve alışkanlıkları ile öğrencinin kendine özgü deneyimlerinin etkileşimi de hesaba katılmalıdır.” “İyi yetişmiş bir öğretmen, sınıftaki öğrencilerin özelliklerine göre, gerektiğinde değişik metotları uygulayabilmelidir. Değişik yaşlarda değişik metotlar kullanılabilir. Eğitim, okul-aile işbirliğinde sürdürülen bir çalışma olduğu için, ailenin ekonomik ve kültürel seviyesi de farklı metotları gerektirebilir. Öğrencilerin özellikleri dikkate alınmadan yapılan ders, havaya anlatılan bir ders, karanlığa atılan bir taş gibidir” (Ergün, 1997).

Öğretmenin Özellikleri: Ders metodunu öğretmen seçtiği için, bu seçimde onun özelliklerinin de etkili olacağı son derece açıktır. Her öğretmenin, eğitimcinin değişik yaklaşım ve davranışları, değişik metotları olabilir. “Öğretmen, dersin içeriğine bağlanmadan çok,

öğrencilerin dersten beklentileri ve dersle yetenekleri arasındaki uygunluğu gözlemlemelidir. Bu yüzden sadece bilmek ve öğretmek yeterli sayılmaz.” Ayrıca öğretmenin yaşı, cinsiyeti, mezun seçimini olduğu okul, kıdemi, o günkü psikolojik durumu da öğretim metodu etkilemektedir. Meselâ, fen derslerinde laboratuvar kullanma ile öğretmenin yetişme biçimi, yani mezun olduğu okul arasında bir ilişki vardır. Derslerinde soru sorulmasına hiç izin vermeyen, hiç tartışma ortamı açmayan öğretmenlerde de, bu durum çeşitli etmenlerden kaynaklanabilir. Bir derste öğretmenin seçtiği metot kadar, uygulayacağı strateji ve öğretilecek konu ile öğrenci arasında nerede durması gerektiği konusu da önemlidir. Bu konuda değişik yaklaşımlar ve uygulamalar vardır; bunlardan en idealinin hangisi olduğu konusu, öğrencinin yaşına, öğrenilecek konunun özelliklerine göre değişir (Vatansever Bayraktar, 2015).

Öğretim araç-gereçlerinin durumu: Okulda ders araçlarının olup olmaması da öğretim metodu seçimini etkiler. “Demokratik eğitim; öğrenmede bedenle zihin ayırma girişimine kalkışmamıştır. Bununla beraber, zihnin bir yere dönümü, uyumu ile öğrenilmesi gereken dersler için bile kimi bedensel devinmelerin yapılması gereklidir. Çocuğun duyu organları bilginin caddeleridir. Bu da dıştaki olguların, her ne biçimde olursa olsun beyne taşınmış olmaları nedeniyle değil, belki duyu organlarının bir iş yapmak için amaçlı kullanılmış olmalarındandır. Görülen ve değinilen şeylerin niteliklerinin yapılanla ilgisi vardır.” Deneyim, anlama, kavrama ve bunların sonucu oluşturulan birikim için de laboratuvar, bilgisayar, Televizyon, video, iyi bir kütüphane gibi bir öğretim için çok gerekli olan dersin esas araç-gereçlerinin veya yardımcı aletlerin olup olmaması derste metot seçimini etkiler (Vatansever Bayraktar, 2015).

3.Türk Eğitim Sistemi’nde Demokratik Eğitimi Uygulamaları

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte Türk toplumunda demokrasi talepleri önemli bir yükseliş göstermiştir. Toplumun bu talep artışına paralel olarak da eğitim sistemi de eğitimde demokrasi vurgusu yapmış ve yazılı metinlere kadar demokrasi kavramını getirebilmiştir. Türk Eğitim Sistemi’nin temel dayanaklarından biri Milli Eğitim Şuraları’dır. Türk Eğitim Sistemi’nde demokrasi kavramında ilk kez bahsedildiği metin 4. Milli Eğitim Şurasıdır. 1949 Yılında toplanan 4. Milli Eğitim Şurası’nda “demokratik eğitim” konusu, gündem maddesi olarak tartışıldı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, “Demokrasi idaresi yeni bir terbiye meselesidir, yeni bir fikrin mal edilmesidir.” sözleriyle demokrasinin yeni bir fikir ve yeni bir eğitim meselesi olduğuna işaret ediyordu. Bu toplantıda gündeme alınan maddelerden biri, “Eğitim ve öğretimde dayanılan demokratik esasların gözden geçirilmesi” biçiminde ortaya konmuştu. Buna göre, denilebilir ki, Türk Eğitim Sistemi’nde demokrasi eğitimi ilk kez 1949 Yılında toplanan 4. Milli Eğitim Şurası ile sistemin gündemine oturmaya başladı. Daha sonra 1973 Yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu’nda eğitimin “temel ilkeleri” başlığı altına

sıralanan bir dizi ilkelerden biri de “Demokrasi Eğitimi” başlığını taşımaktadır. Buna göre demokrasi kavramı, mevzuatta “demokrasi ilkesi” başlığı altında yer almaktadır. Bu ilke, “Bu ülkede hür ve demokratik bir toplum düzeninin yerleşmesi” için yapılması gerekenleri şöyle sıralamaktadır: “Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleştirilmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır...” diyor ve “ancak” ile devam ediyor: “ancak eğitim kurumlarında Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karşılanmasına hiçbir şekilde meydan verilmemesi”. Bu ifadede “ancak” tan sonra yer alan açıklama, aslında okullarda neden demokratik kültürün ortaya çıkmadığının nedenini ortaya koyuyor. Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan bu ifade ile “demokrasi”nin değil, “ideokrasi eğitimi”nin ortaya çıkabileceği üzerinde durulmaktadır (Bumin, 2001).

Gerçekten de eğitim sisteminin temel ilkelerinden biri olan “demokrasi ilkesi”nin mevzuatta yer alma biçimi, okullardaki demokrasinin ortaya çıkmasına hizmet etmekten çok uzak görünmektedir. Çünkü sınıflarda öğrencinin herhangi bir soru sorma ihtimaline karşı, “ancak” tan sonraki ifade dolayısıyla öğretmenlerin temkinli davranmaları söz konusu olabilir. Üstelik her öğrenci sorusunun ve düşüncesinin günlük siyasi olay ve tartışmalara çekilebilme riski her zaman vardır. Türk Eğitim Sisteminde demokrasi ile ilgili mevzuat çalışmaları son olarak 2004 Yılında çıkarılan “M.E.B. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Yönergesi” ile sistemdeki son şeklini almıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu’ndan 30 Yılı aşkın bir zaman sonra böyle bir yönergenin hayata geçirilmesi geç kalmış, ama olumlu bir davranış olarak değerlendirilmelidir. Bu yönerge ile okullardaki demokrasi kültürünün bir yaşam biçimi haline gelmesi amaçlanmaktadır. Bir ders kapsamında demokrasiyi okutmakla, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak okullarda yaşatmak arasında çok fark vardır. Yönergenin amacına ulaşabilmesinin öncelikle yöneticilerin ve öğretmenlerin demokrasi kültürünü benimseyen eğitimciler olmasına bağlı olduğu açıktır. Okulda demokrasi kültürünün hayata geçirilmesi için, 2009 Yılında yeni bir uygulama başlatıldı.

Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenlere yeni kriterler getirdi. Kriterlere göre, öğretmenin sınıfta demokrasi ve insan haklarına göre davranması, ulus, inanç ve sosyokültürel ayrımcılık yapmaması, öğrencilerin görüşlerine saygı duyması ve öğrenciye ismiyle hitap etmesi gerekecek! Bu uygulama da demokrasinin sınıftan başlaması gerektiğine olan inancın bir gereği olarak değerlendirilebilir. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürü bu uygulama ile ilgili ; “Hedefimiz öğretmenlik mesleğine çağın gereklerine uygun bir standart getirmek ve eğitimde yeni bir dönem başlatmaktır.” Şeklinde açıklama yaptı (Şimşek, 2000). Aynı açıklamada, bu

kriterler için ABD, Britanya, Seyşel Adaları, Avustralya ve İrlanda gibi ülkelerden yararlandığına ilişkin bilgi notu da vardı. Söz konusu projenin 2015'te tüm Türkiye'de hayata geçirileceği planlanmaktadır. Buna göre 2015 Yılına kadar, demokrasi eğitimi için beklememiz gerekecektir.

Türk Milli Eğitiminin amaçları demokratik davranışlarla ilgili beklentileri her şeye rağmen karşılamada yeterli görünmekle birlikte (Kuzgun 2000, s.15), uygulamada okulların demokratik kültürün yaşatıldığı ortamlar olduğunu söylemek zordur. Türk Eğitim Sisteminin felsefe olarak demokrasi eğitimi benimsemiş olmasına rağmen, uygulamada okulların demokrasi eğitiminin uzağında bulunduğu söylenebilir. Türk Eğitim Sistemi'nde demokrasi eğitiminin çağdaş demokratik ülkelerdekine gerisinde bulunuyor olması, öncelikle “demokrasi ilkesi”nin yazılış biçimi ile ilgili olabilir. Ancak sistemin demokratikliği ile ilgili sorunların tümüyle bu maddeye bağlanmasının bilimsel bir yaklaşım olmayacağı da açıktır.

Aşağıdaki paragraflarda Türk Eğitim Sisteminin demokrasi eğitiminin durumu ile ilgili bazı sonuçlar tartışılmaya çalışılmaktadır. Öğretmenlerin %80'i, sınıflarda “bağırıp-çağırarak” sınıf yönetmeye çalışıyor, %43'ü cezayı sıkça kullanıyor ve tamamına yakın bir kesimi, “Ben bilirim, benim söylediklerim doğrudur.” anlayışı içerisinde öğretmenlik yapıyor (Tüfekçi ve Okutan, 2000). Bu sonuçlar okuldaki demokrasinin durumu hakkında olumsuz ipuçları vermektedir. Öğretmenlerin “tek adam” mantığı ile öğretmenlik yapmaya çalıştıkları sınıflarda öğrencilerin özgür bir biçimde kendilerini ifade etmelerine ne kadar imkân olabilir ki? Demokrasinin “hep birlikte yönetme” felsefesine uymayan “tek adam” felsefesi, okullarda demokrasi ile ilgili ciddi sorunlar olduğuna işaret etmektedir. Üniversite öğrencilerine göre de, üniversite öğretim elemanlarının “demokratik sınıf yönetimi” açısından yeterli değildir (Demirtaş, 2004).

Bu durum, üniversitelerde bile derslerin demokratik yürütülmediğinin bir göstergesi sayılabilir. Üniversitede bile gerçekleştirilemeyen demokratik sınıf kültürü, eğitimin diğer kademelerinde nasıl gerçekleştirilebilir ki? Eğitim Fakültesi öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarının alt düzeyde bulunmuş olması, eğitimde demokrasi konusunda nerede durduğumuza ilişkin üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Okullardaki demokrasinin yetersiz olması yanında, ilköğretim öğretmenlerinin de Türkiye'deki demokrasiyi yetersiz bulmaları, öğretmenlerin okuldan başlayan bir demokrasi değil, yukarıdan aşağıya gelen bir demokrasi beklentisi içinde olduklarını akla getiriyor. Bu da ülkemizdeki demokrasi eğitiminin ne denli zor bir durumla karşı karşıya olduğunu gösteriyor. Türk Eğitim Sistemi'nin demokrasi eğitiminin istenen düzeyde olmadığına ilişkin şu tespit de önemlidir: Eğitim sistemi özü itibarıyla yığmacı bir eğitim anlayışına sahip olup, bu anlayışta öğretmen merkezli bir eğitim sürdürülür. Bu eğitim anlayışında öğretmen toplumda egemen olan otoriteyi temsil

etmekte ve eğitimin öznesini temsil etmektedir (Şimşek, 2000, s.47). Bu anlayışta öğrenci hiçbir şey bilmez, öğrenmek için okula gelen öğrenci her şeyi bilen öğretmenin kurallarına ve kararlarına harfiyen uyar. Bu yargı yukarıda verilen araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Türk Eğitim Sisteminde amaçlanan demokratik eğitim sisteminin demokratik bir havada gelişim gösterdiği okullar gün geçtikçe çoğalmaya başladı. Ancak bu artışın, çağdaş demokratik ülkelerdeki okulların düzeyinde olmadığı gözlenmektedir.

4. Gelişmiş Ülkelerde Demokratik Eğitim Uygulamaları

Demokratik eğitim tarihinde, kendi ülkelerinden başka ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyen, kendi ülkesinde tasviri mahiyette tanıtan ve buradan kendi ülkesi için sonuçlar çıkaran, reform önerileri getiren düşünürler olmuştur (Ergün, 1997). Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de demokratik eğitim ortamı oluşturma ve bunun kalitesini artırma için çeşitli çalışmalar, araştırmalar yapılmış ve günümüzde hala bu tarz çalışmalar yürütülmektedir. Litaratür yazımızda gelişmiş bazı ülkelerin eğitimini incelediğimiz de özellikle çalışmamız gereği günümüz dünyasında öne çıkmış demokratik eğitim sistemleri inceleme ile konuya açıklık getirmeye çalıştık. Ülkemizin demokratik eğitim uygulamaları gelişmiş ülkelere kıyasla eğitim sistemleri, öğretmen yetiştirme politikaları, istihdam sorunu, orta öğretime geçiş sistemleri, sosyoekonomik düzeyleri ve PISA sınavlarındaki başarıları açısından karşılaştırıldığında çok fazla farklılıklar olduğu aşikârdır.

Gelişmiş ülkelerde demokratik eğitim; insan haklarına saygılı, öğrenciler ve diğer çalışanlar arasında eşitlik ilkelerine dayalı; öğrencilerin günlük aktivitelerini planlama ve demokratik karar alma özgürlüklerini onlara tanıyacak şekilde düzenlenmiş geniş bir öğrenme zihniyeti üzerine kurulu eğitsel bir yaklaşım olarak görülmektedir (Morhayim, 2008, s.20). Gelişmiş ülkelerden İsveç’in eğitim sistemi “yaşam boyu öğrenme” ilkesi üzerine kuruludur. Finlandiya’da ise eğitim politikası tüm nüfusa olabildiğince yüksek düzeyde eğitim verilmesi üzerine kurulmuştur (Tuzcu, 2006, s.153). Eğitimin genel hedeflerine bakıldığında, Türkiye’nin milliyetçiliği ön plana çıkaran bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. Buna karşılık Singapur’un geleneksel sistemden uzak daha demokratik ve bireysel hedeflere dönük hedefleri olduğu görülmektedir (Birbiri ve Ayer, 2013, s.61). Finlandiya ise; müfredatları “yaparak öğrenme” prensibine göre düzenlenmiş. Öğrenciler sınıf içinde serbest bir şekilde gezebiliyorlar. Öğrenciler öğretmen baskısı altında kalmadan ders işleyebiliyorlar. Her çocuğa kendi öğrenme yöntemine göre ödev veriliyor. Bu da öğrencilerin bireysel başarısı göz önüne alınmış oluyor. Aynı sistem Singapur eğitim sisteminde de geçerlidir. Singapur’da da öğrencilerin başarılarına göre EM1, EM2, EM3 gibi eğitim programı hazırlıyor. Bu şekilde her öğrenci başarılı olacağı eğitim sistemi ile karşı karşıya kalmaktadır. Demokratik eğitim veya bireysel öğretim ile karşı karşıya kalan öğrencilerin özgüvenleri yüksek oluyor ve rakip olacak görececekleri kişi de kendi

seviyesinde olduğu için rakip olmaktan ziyade yardımlaşacağı bir arkadaşı haline gelmektedir. Finlandiya’da NLP teknikleri öğretmenler tarafından derslerde uygulanmaktadır. Bazı dersleri farklı yaş grubundaki öğrenciler bir arada dersleri işlemekteler. Bu şekilde öğrenciler akranlar arası öğrenme ortamlarında daha iyi öğrenecekleri eğitim ortamları sağlarlar. Öğrencilere okulda yapabilecekleri işlerde görev verilmektedir. Bitkilerin bakımı, kütüphanedeki işler, atık kâğıtların toplanması, bahçe ve akvaryum işleri, mutfak yardımı gibi gündelik işleri öğrenciler sırayla bu işlerde görev almaktadırlar. Almanya’da da durum farklı değildir. Burada öğrenciler gene başarı durumlarına göre orta öğretime yönlendirilmektedir. İlkokul seviyesinde az başarılı olan öğrenciler Hauptschule, orta düzeyde başarılı olanları Realschule, başarılı olanları ise Gymnasium adlı okullara yönlendirmektedir. Bu şekilde diğer ülkelerde olduğu gibi her öğrenci başarabileceği bir eğitim programı ile karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye’de de ortaokula genel ya da mesleki eğitim olarak ayrılmakta ama başarı durumuna göre bir ayırım yapılmamaktadır. Bu ayırımı orta öğretime geçerken sağlamaktadır. Ve buda demokratik eğitimin sadece mevzuattan öteye gitmediğini açıkça belirtirlerdir.

Günümüz dünyasında gelişmiş ülkelerin demokratik eğitimden anlaşılması gerekenler ise şunlardır (Doğan, 2004, s.180-181):

- Demokratik eğitim demokratik bir toplum oluşturma projesidir.
- Demokratik toplum demokratik değerlere sahip insanlardan meydana gelen toplumdur. Dolayısıyla demokratik eğitim öncelikle bireylere demokratik değerlerin benimsetilmesini ve içselleştirilmesini hedef davranış olarak alır.
- Demokratik eğitim, demokratik felsefe ve uygulamayı içerik ve amaçlarıyla programın öncelikle kendi içinde hayata geçiren ve uygulayan bir eğitimidir. Yöneticiler ve uygulayıcılar programdaki bu duyarlılığın farkında olmalıdırlar, aksi takdirde demokrasiye inanmayan uygulayıcıların bu eğitimi başarıyla vermeleri mümkün değildir.
- Demokratik eğitimin başarıya ulaşması için paylaşım, dayanışma, özgecilik, farklılıklara tahammül etme, gerçeğe bağlılık, insana ve düşünceye saygı gibi demokratik değerlerin birey ve ailede tecrübe edilmesi gerekir. Ailede ve birey tarafından tecrübe edilmeyen uygulamalar üzerinden demokratik bir toplum üretilemez.
- Demokratik eğitim bilgiyi merkeze alan, bilgi ile yaşamayı öngören bir eğitimidir.
- Demokratik eğitim günümüzün önde gelen değeri olan bilginin yaygınlaşmasında eğitim hakkını eğitimde fırsat eşitliğinin öncelikli hedefi 19 olarak kabul eder. Demokratik eğitimde hiç kimseye ve zümreye ayrıcalık tanınmaz, herkes eşit haklara sahiptir.

- Demokratik eğitimin bireyin özgürleşmesinde gerekli yöntemi üretmek durumundadır. Yöntem, yetişmekte olan genç kuşakların kendi yetenek ve becerilerini geliştirmelerini hedef almalıdır.

Ülkelerin oluşturdukları demokratik eğitim ortamında bireyler sadece siyasal açıdan değil, yaşamın bütün alanlarında özgür düşünme olanağına sahiptir. Bu olanak çerçevesinde her türlü ders dışı ve içi faaliyetlerin tasarlanması ve düzenlenmesi demokratik ilkelere uygun olarak yapılandırılmaktadır. Bu sayede bireylere demokratik düşünme alışkanlığı kazandırılır ve bu beceri sayesinde bireylerin temel ilgi ve becerilerinin gelişimi sağlanır. Özgür düşünme ve karar alma ortamı sayesinde bireyler, yeteneklerini ve becerilerini rahat bir şekilde ortaya koyabilecekleri girişimci bir ruh ve özgüven kazanmaktadır (Bakır, 2007, s.34). Genel olarak denilebilir ki; Demokratik eğitim toplumsal gelişmişliğin ölçütlerinden birisidir. Eğitim kurumlarında tek tip öğrenciler yetiştirmekten öte, farklı ve eleştirel düşünen, sorgulayan, hoşgörü sahibi duyarlı ve üretici bireyler yetiştirmek amaçlanmalıdır. Öğrencilere bu özellikleri kazandırmada tek başına teorik bilgi aktarımı yeterli olmayıp yaşayarak öğrenmenin önemi büyüktür. Bu açıdan, yeteneklerinin farkında, özgür düşünebilen bireyler yetiştirmek demokratik eğitimle mümkün görülmektedir. Demokratik okul kültüründe demokrasi ile ilgili olan dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, güven, cesaret, doğruluk, sadakat, adalet, ahlaki değerler, kararlara katılım, işbirliği, onurlandırma ve bilimsellik gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak genel; demokrasi, demokratik bir eğitim-öğretim sürecinden geçen bireylerin yaşadığı bir toplumda hayata geçirilebilir. Demokratik bir toplum olmanın temel koşulu, demokratik bir eğitimidir. Demokratik bir siyasi sistemde eğitimin işlevlerinden biri, insan zihninde köklü demokrasi düşüncesini geliştirerek, demokrasiyi insanın doğal bir davranış ve düşünce biçimi haline getirmektir. Demokratik bir eğitimin diğer bir işlevi, bireylere kendi kapasiteleri doğrultusunda fırsat ve olanak eşitliği sağlayarak bireylerin kendilerini öğrenme güçleri oranında geliştirmesine zemin hazırlamaktır. Demokratik eğitim, demokrasinin ilke ve kurallarının, insan hak ve özgürlüklerinin eğitim ve öğretim programlarında açık ya da örtük hedeflere dönüştürülüp öğrenme yaşantıları yoluyla toplumun genç bireylerine uygulamalı olarak kazandırmak ve bireylere, açık ya da örtük yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirme zemini hazırlamaktır. Demokratik eğitimin hedefi; bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir. Bu hedefi gerçekleştirmede eğitim temel araçtır. Demokratik eğitim için demokratik bir eğitime gereksinim vardır. Genel çerçeveden de bakıldığında da demokratik bir eğitim ortamının oluşturulabilmesi için de demokrasi kültürünü benimsemiş öğretmenlerin bulunması ve bulunan kişilerin sayısı artması

gerekir. Ülkemiz bazlı baktığımızda demokrasi kültürünü yaşatan mekânlar olmadığı zaman demokrasi bilincinin gelişmesini beklemek, hayalperest olmakla aynı anlama gelir. Türk Eğitim Sistemi demokratik bir yaklaşımla yönetilebilmesi için öncelikle konu ile alakalı genel stratejilerin oluşturulması ve demokrasi kültürünü eğitim kurumlarında içselleştirmeleri gerekir.

Türk Eğitim Sisteminde demokrasi eğitimin ilke ve değerlerine göre uygulanmasına ilişkin temel bir anlayışın olduğu söylenebilir. Ancak uygulamada istenilen demokratik okulun ortaya çıkmaması, eğitim sisteminin amaçlarında bir kayma yaşandığına işaret etmektedir. Demokrasi eğitiminin ön şartı, demokrasi kültürünü benimsemiş öğretmenler yetiştirmektir. Demokrasi kültürünü içselleştirmeyen öğretmenlerin toplum içinde demokrasinin bir yaşam tarzı haline gelmesini beklemek boşunadır. O halde öncelikle demokratik bireyler yetiştiren kurumlardan başlayan bir demokrasi eğitiminin hayata geçirilmesi gerekir. Bu demokrasi eğitiminin hizmet içinde de “yaşam boyu öğrenme” kültürü kapsamında yaşatılmalıdır. Mevzuat uygulamalarında amacın formaliteleri tamamlamak olmamalı; yazılı kuralların işlevselliğine özen gösterilmelidir. Mevzuatta yanlış anlaşılma ihtimali olan hukuksal metinleri yeniden yazmanın yolları aranmalıdır. Demokrasinin ancak eğitimle kazanılabileceğine herkesi inandırmalı ve eğitimin demokrasi kültürünü yaşatacak bir düzene kavuşturulması için gerekli önlemler alınmalıdır. Demokrasinin yukarıdan aşağıya doğru değil, aşağıdan yukarıya doğru gelişebileceği üzerinde önemle durulmalıdır.

Kaynaklar

- Bakır, K. (2007). *John Dewey ve Demokratik Eğitim* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bilgen, N. (1994). *Çağdaş ve Demokratik Eğitim: Ders Geçme ve Kredi Uygulaması*. Milli Eğitim Basımevi.
- Birbiri, D., & Ayer, G. (2013). *Türkiye Eğitim Felsefesi ile Singapur Eğitim Felsefesinin Karşılaştırılması* [Yayınlanmamış Dönem tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Bumin, K. (2001). “İdeokrasi Eğitimi”, *Yenişafak Gazetesi*, 09,02,2019.
- Cafoğlu, Z. (1997) "Eğitim ve Demokratik Kimlik", *Yeni Türkiye, Demokrasi Özel Sayı Dergisi*, 17, 594-598.
- Chomsky, N. (2007). *Demokrasi ve eğitim*. Bgst Yayınları.
- Demirtaş, H. (2004). “Demokratik Sınıf Yönetimi ve Üniversite Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Sınıf Yönetimi Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri”. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'na Sunulan Bildiri*, Malatya.
- Vatansever Bayraktar, H. (2005). John Dewey: Demokrasi ve Eğitim, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3,(7), 229-253.

- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Pegem Yayıncılık.
- Edwards, C. H. (2008). *Classroom Discipline & Management (Fifth Edition)*. Sons Publishers.
- Ergün, M. (1997). *Eğitim Sosyolojisine Giriş*. Ocak Yayınları.
- Ertürk, S. (1981). *Diktacı Tutum ve Demokrasi*. Yelkentepe Yayınları.
- Harrison, S. (2003). *Mutlu Çocuk* (Çev. Murat Sağlam), İstanbul, Dharma Yayınları.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 3 (1), 29-42,
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik ve Laik Eğitim*. Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (1985). *Demokrasi Eğitimi Bugünden Yarına Ortaöğretimimiz*. TED Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Sınıfta Demokrasi*. Eğitim Sen yayınları.
- Morhayim, B. G. (2008). *Bir Alternatif Okul Türü Olan Demokratik Okula Dair Öğrenci Yatkınlığının Değerlendirilmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yök Tez.
- Şimşek, A. (2000). Sınıfta Demokrasi. 09.02,2019. *Taraf Gazetesi*.
- TDK. (2007). *Türkçe Sözlük* (II Cilt). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Touraine, A. (2004). *Demokrasi Nedir?*, YKB Yayınları.
- Tuzcu, G. (2006). Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliği'ne giriş süreci. Erişim Tarihi, 09.02.2019.
- Tüfekçi, N. ve Okutan, M. (2006). *İlköğretim Okullarında Karşılaşılan Olumsuz Öğrenci Davranışlarına Karşı Sınıf Öğretmenlerinin Kullandıkları Sözlü ve Sözsüz İpuçları* [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Yök Tez.
- Uluğ, F. (1997). Eğitim ve Demokrasi. *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5,(1), 11-28.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *TSA Dergisi*, 11 (2). 65-84.